

1.01 Izvirni znanstveni članek

UDK 354.61(436-89)"18"
929Hrovatin G.

Prejeto: 6. 1. 2010

Miha Šimac

univ. dipl. zgod. in prof. teol., mladi raziskovalec pri Inštitutu za zgodovino Cerkev, Vrba 26, SI-4274 Žirovnica
e-pošta: miha.simac@gmail.com

Kdo je bil oče vojnega ministra Aleksandra Krobotina?

IZVLEČEK

V času prve svetovne vojne je bila v Tedenskih slikah objavljena notica, da je vojni minister Krobotin slovenskega rodu. Da bi preveril verodostojnost te trditve, sem skušal ugotoviti, kdo je v resnici bil njegov oče. Na podlagi arhivskih virov je bilo dognano, da je to Gregor Hrovatin iz Stražišča pri Kranju, katerega življenjsko zgodbo tudi predstavljam v pričujočem prispevku.

KLJUČNE BESEDE

vojni minister, Alexander Krobotin, Gregor Hrovatin, Kranjska, ljubljanski licej, avstrijska armada, vojaška kariera, vojni pohodi, Ogrska, 1848–1849, 1859 bitka pri Solferinu, vojna 1866, odlikovanja, viteški stan

ABSTRACT

WHO WAS THE FATHER OF THE MINISTER OF WAR, ALEXANDER KROBATIN?

During World War I, the Tedenske slike weekly published a news item that the war minister Krobotin was of Slovenian descent. In order to verify the authenticity of the report, I tried to establish the true identity of his father. On the basis of archival sources I have determined that his father was Gregor Hrovatin from Stražišče pri Kranju, whose life shall be presented in the article at hand.

KEY WORDS

war minister, Alexander Krobotin, Gregor Hrovatin, Carniola, Ljubljana lyceum, the Austrian armed forces, military career, military campaigns, Hungary, 1848–1849, the 1859 battle of Solferino, the 1866 war, military decorations, knighthood

Uvod

Pred časom sem bil opozorjen na članek v *Tedenskih slikah* iz leta 1914, ki nosi naslov Naši poveljniki v vojski. Omenjeni prispevek sem pred tem pri svojem raziskovanju sicer že opazil, vendar se zanj nisem posebej zanimal vse do pobude, da bi bilo potrebno preveriti družinsko ozadje o avstro-ogrskem vojnem ministru Alexandru von Krobotinu. Med drugim v tem prispevku o omenjenem ministru piše: "Za uso upravo v vojski bo moral skrbeti vojni minister Krobotin. Mož je slovenskega pokolenja in njegov oče je kranjski Slovenec pri Tržiču na Gorenjskem. Že dolgo časa služi v vojnem ministrstvu, ki mu sedaj načeljuje, ter velja za izbornega upravitelja. Armada je z vsem preskrbljena, magacini so polni. Vrhu tega še velja Krobotin kot strokovnjak pri artileriji ter je ravno to važno panogo naše armade popolnoma in po najnovejših potrebah organiziral."¹ Zapis je zbudil moje zanimanje predvsem na mestu, ko pravi, da je "mož slovenskega pokolenja", njegov oče pa "kranjski Slovenec pri Tržiču na Gorenjskem". Toda kdo je bil v resnici njegov oče? Kaj vemo o njem? Je bil res doma iz Tržiča? In če je temu tako, zakaj ga potem Viktor Kragelj, sicer tako natančni pisec tržiške zgodovine, v svojih *Zgodovinskih drobcih župnije Tržič* ne omenja? Spletno iskanje podatkov o ministru Krobotinu nam sicer prinese precej podatkov o njegovi življenjski poti, a bore malo o njegovem očetu. Veliko več o njem izvemo v različnih avstrijskih in nemških leksikonih. Tako v 13. zvezku *Neue Deutsche Biographie* piše, da je bil oče vojnega ministra topniški častnik Gregor Krobotin, ki je prihajal s Kranjske.²

Vojni minister baron Alexander von Krobotin se je rodil 12. septembra 1849 v Olomoucu (Olmützu) na Češkem. Kot mladenič si je izbral vojaški poklic in tako se je v letih od 1861–1865 šolal v kadetnici v Mariboru, v letih 1865–1869 pa je svoje znanje izpopolnjeval še na artilerijski akademiji. Ob zaključku študija je bil septembra 1869 povišan v poročnika in s tem začel svojo vojaško kariero. Sprva je bil dodeljen 3. bataljonu trdnjavskega topništva, v letih od 1871–1873 pa je bil slušatelj na topniški strelski šoli. Kot nadporočnik je nadaljeval z izobraževanjem še na višji tehniški šoli na Dunaju in leta 1877 postal vodja kemijskega laboratorija na tehničnem vojaškem komiteju. Istočasno je do leta 1885 deloval kot učitelj te stroke na tehnični vojaški akademiji, od leta 1878 tudi na višjem topniškem in inženirskem tečaju. V letih 1890–95 je bil poveljnik topniške kadetske šole, do leta 1893 pa obenem tudi

učitelj taktike in zgodovine. Tudi zaradi te svoje dejavnosti in pa izdaje predelane knjige o kemiji za višjo vojaško realno in kadetsko šolo v letu 1893 je bil deležen priznanj. Leta 1895 je Alexander von Krobotin, že kot polkovnik, skoraj eno leto poveljeval 1. topniškemu polku in bil v novembru 1896 vpoklican tudi v vojno ministrstvo, kjer je postal prvi sekcijski načelnik in namestnik vojnega ministra. Na tem novem položaju se je posebej zavzel za modernizacijo topništva. Leta 1900 je bil Krobotin imenovan za generalmajorja, maja 1905 za podmaršala, 1910 pa za feldcajgmojstra.³ V začetku decembra 1912 je v vrhu cesarske armade prišlo do sprememb. Odstopila sta dotedanji vojni minister general Moritz von Auffenberg in načelnik generalštaba, general slovenskega rodu, Blasius Schemua. Namesto njiju je cesar za načelnika generalštaba znova imenoval leto poprej odstavljenega Franza Conrada von Hötzendorfa, za vojnega ministra pa Alexandra von Krobotina. Časopis *Slovenec* je 7. decembra 1912 o slednjem objavil kratko biografijo in med drugim zapisal: "Viteza Krobotina ogrski parlamentarni krogi zelo cenijo in je najpopularnejši general na Ogrskem. /.../ Krobotin je

Vojni minister Alexander baron Krobotin (1849–1933) (http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Krobotin_Alexander_FM_1849_1933_photo.jpg).

¹ Tedenske slike, 12. 8. 1914, str. 3–4.

² Wagner, *Krobotin, Alexander*, str. 55. Omenjeni prispevek je dostopen tudi na spletu: <http://daten.digital-sammlungen.de/~db/0001/bsb00016330/images/index.html?pid=00016330&fip=78.153.52.185&no=1&seite=1>. (zapis z dne 5. 12. 2009).

³ Nem. Feldzeugmeister. Iz pehote izhajajoči častniki se imenujejo v tem činu generali pehote, tisti iz konjenice pa generali konjenice.

reorganiziral artilerijo; v parlamentarnih krogih je priljubljen in je parlamentarno jako dobro rutiniran."⁴

Na tem položaju je Krobotin ostal vse do aprila 1917. Leta 1916 ga je cesar imenoval za generalpolkovnika, aprila 1917 pa je po razrešitvi s položaja vojnega ministra prevzel poveljstvo 10. armade, ki jo je, po reorganizaciji oskrbovalnih enot, uspešno vodil v 12. soški bitki. Kot poveljnik 10. armade je imel nalogo varovati zahodno in južno fronto na Južnem Tirolskem. Leta 1918 sta bila v junijski ofenzivi napad njegove armade in glavni napad 11. armade neuspešna. Po vrnitvi na Dunaj in po upokojitvi dne 1. decembra 1918 je Krobotin živel odmaknjeno življenje. Ker je bil na vseh vojaških in tehničnih področjih vsestransko izobražen, je kot topniški strokovnjak užival velik mednarodni ugled. Umril je 28. septembra 1933 na Dunaju.⁵

Iz podatkov, ki jih najdemo v *Adelslexikonu*, izvedemo, da je bila družina Krobotin s cesarsko diplomom dne 10. junija 1881 povzdignjena v viteški stan, sam vojni minister Alexander von Krobotin pa je bil 15. decembra 1915 povzdignjen v barona.⁶ Iz vsega navedenega sem sklepal, da bi veljalo podatke o očetu vojnega ministra iskati v dokumentih, ki govorijo o povišanju v viteški stan, kakor tudi v personalnih aktih (*Qualifikationslisten*), ki jih hrani Vojni arhiv na Dunaju.

Gregor Hrovatin⁷ (1807–1875)

Oče vojnega ministra ni izhajal iz tržiškega konca, kot piše v časopisnih noticah, je pa bil rojen na Gorenjskem, in sicer v Stražišču pri Kranju.⁸ Zapis v matični knjigi šmartinske fare nam pove, da se je 1. marca 1807 v Stražišču št. 76, ob enajstih zvečer, materi Neži (Agnes) in očetu Gregorju Hrovatinu rodil sin, ki so mu dali ime Gregor Alexander. Že naslednjega dne ga je v farni cerkvi krstil tamkajšnji kaplan Primož Smolnikar.⁹ Kot krstna botra malemu Gregorju je kaplan v matično knjigo zapisal dve zveneči imeni, Karla Floriana in Jeanette Pagliaruci.¹⁰ Florian je bil v tistem času eden

najpomembnejših premožnih kranjskih meščanov; v letih 1800–1807 je bil celo mestni blagajnik in komornik, v letih 1808–1809 pa tudi upravitelj mestnega sodišča.¹¹ Jeanette pa je najbrž pripadala pomembni in vplivni kranjski družini Pagliaruzzijevih. Natalis Pagliaruzzi je bil zdravnik, ki se je med leti 1772 in 1777 priselil v Kranj iz Kobarida in se tu poročil s Franciško Jenko. V Stražišču je vzorno uredil manufakturo za žimnate izdelke. Leta 1792 je Pagliaruzzi kupil kranjsko graščino Kieselstein in se vanjo preselil.¹² Leta 1809 je bila družina povišana v plemiški stan in odtlej nosila naslov pl. Kieselsteinski.¹³ Morebiti bi lahko iz tega celo sklepali, da je imel Gregor Hrovatin zaradi tako vplivnih krstnih botrov precej dobra izhodišča za doseg višjega položaja v tedanji družbi. Potrditi pa tega ni mogoče.

Najbrž ne bo odveč, če napravimo še kratek ekskurz in se kar takoj ustavimo še pri priimku Hrovatin. Ta je, kot ugotavlja Janez Keber, izpeljan iz priimka ali vzdevka Horvat, Hrovat, Hrvat in je izvorno soroden priimku Horvat. Tako kot priimek Hrovat je priimek Hrovatin nastal iz etnonima Hrvat oziroma Hrovat, Horvat in je pri nas prvotno pomenil prišleka, priseljenca oz. begunca s Hrvaškega. Kot je še v svojem prispevku zapisal Keber, so "priimki Hervatin, Hrovatin in Hrovatin tvorjeni z obrazilom -in, ki pomeni izpeljavo iz očetovega priimka ali pripadnost narodu Hrvati (prim. Srbini "Srb")."¹⁴ Od tod bi lahko sklepali, da so tudi Gregorjevi predniki bili begunci ali priseljenci, ki so prišli na Kranjsko – najverjetneje v času turških pohodov. Statistični urad Republike Slovenije nam o prisotnosti priimka Hrovatin v današnjih dneh pove, da v naši domovini ta priimek nosi 332 oseb; od tega jih največ prihaja iz osrednjeslovenske regije – kar 121.¹⁵

Šolska leta

Mladi Gregor Hrovatin je moral biti v resnici precej nadarjen otrok, saj je bil, bržkone s pomočjo svojih zaščitnikov, poslan v šole. Prvo znanje je najverjetneje dobil v kranjski šoli, medtem ko o nadaljnjem izobraževanju več izvedemo iz njegove vojaške personalne mape. Tam so med drugim zapisali, da je Gregor "absolviral filozofijo v Ljubljani," kar pomeni, da je obiskoval ljubljanski licej.¹⁶ Kdor se je

⁴ Slovenec, 11. 12. 1912.

⁵ Wagner, *Krobotin, Alexander*, str. 55.

⁶ Frank-Döfering, *Adelslexikon*, str. 377.

⁷ V svojem prispevku uporabljam zapis priimka, kakršnega najdemo v krstni matični knjigi: Hrovatin. Sicer se je priimek kasneje v šolskih in vojaških dokumentih zapisoval dokaj različno: Hrovatin, Crobatin, Krobotin.

⁸ ÖStA/KA, Qual. Krobotin, karton 1574.

⁹ Primož Smolnikar, doma iz Kamnika, je bil v mašnika posvečen 4. 9. 1803. Sprva je kaplanoval na Jesenicah in kasneje v Škofji Loki, od marca 186 do avgusta 1808 pa je bil kaplan v Šmartinu. Kasneje je župnikoval v nekaterih župnijah ljubljanske škofije. Umril je 3. 1. 1823. V: NŠAL, Zapuščina F. Pokorna (NŠAL 572), Zgodovinski zapiski za Kranj-Šmartin, škatla 377, Duhovniki, str. 25.

¹⁰ NŠAL, ŽA Kranj-Šmartin, Rojstna matična knjiga 1780–1812.

¹¹ Žontar, *Zgodovina mesta Kranja*, str. 294.

¹² Prav tam, str. 253.

¹³ Prav tam, str. 294.

¹⁴ Keber, *Priimek Hrovat*. Dnevnik, 18. 11. 2005, str. 13.

¹⁵ http://www.stat.si/imena_baza_priimki.asp?ime=&priimek=Hrovatin&spol (zapis z dne 27. 10. 2009).

¹⁶ Podrobneje o ljubljanskem liceju v tem času, šolskem sistemu in predmetnikih glej: Ciperle, *Podoba velikega učilišča ljubljanskega*, 2001.

tinščino, ocenjevali pa so tudi njegovo vedenje. Iz zapisanih ocen je mogoče ugotoviti, da je Gregorju največ težav povzročala latinščina, iz katere je bil tistikrat negativno ocenjen (tretji razred), v vseh ostalih predmetih pa je bil ocenjen s prvim razredom.²¹ Zaradi negativne ocene je torej moral ponavljati prvi letnik, kar je razvidno tudi iz kataloga za leto 1824. Gregorja namreč šele takrat najdemo v 2. gramatikalnem razredu.²² Očitno pa si je ta spodrseljaj vzel močno k srcu, saj so v katalogih vse nadaljnje ocene do konca njegovega gimnazijskega šolanja vpisane le s prvim razredom. Večkrat se je posebej izkazal v matematiki in verouku. Leta 1827 je Gregor obiskoval I. humanitetni razred in tedaj je njegov šolski predmetnik obsegal matematiko, verouk, geografijo, zgodovino, latinščino, grščino in stilistiko.²³

"Narprvi stan soldaški stan"²⁴

Ker Gregor zaradi različnih vzrokov ni želel (ali ni mogel?) nadaljevati študija, se je že leta 1827 odločil srečo poiskati v vojaškem stanu. Tako je 16. oktobra 1827 vstopil v takratni (stari) 4. poljski topniški polk,²⁵ v katerem je začel svojo vojaško pot kot podtopničar (Unterkanonier). Že 21. maja 1828 je bil prvič povišan in sicer v topničarja (Kanonier).

Leta 1831, natančneje 29. marca, je v 4. topničarski polk vstopil tudi kasnejši slavni slovenski junak Andrej Čehovin. O njem je zelo izčrpen in na arhivskih virih temelječ prispevek napisal Franc Komatar. Med drugim je opisal tudi njegovo obiskovanje stotniške šole v polku, v katerem se je moral uriti v *"teoretičnih in praktičnih topničarskih vedah"*. Teoretični pouk je bil tedaj razdeljen v šest razredov in vojaki so morali za vstop v višji razred opravljati izpite pred vojaško komisijo, kateri je predsedoval poveljnik stotnije. Tako je npr. Čehovin ob koncu tretjega razreda napravil izpite iz teh predmetov: *"nemščine, narekovanja, računstva z všteto tristavko, službe v parku, topničarskega pouka v 1., 2., 3., razredu in geometričnega risanja. Učnih knjig tedaj niso imeli nobenih, ampak samo "scripta". Poleg teoretičnega pouka so bile pozimi tudi praktične vaje."*²⁶

Komatar je ob tem opisal tudi, kakšen je bil tedenski razpored šolanja v polku: *"Ponedeljek dopoldne: pouk v topničarstvu, računstvo; popoldne: vaje s konjskimi topi. Torej dopoldne: določevanje daljave;*

*popoldne: pouk v topničarstvu, naravnanje topov. Sreda dopoldne: vaje s topi, branje; popoldne: pouk v topničarstvu, služba v parku. Četrtek dopoldne: vaje s trdnjavskimi topi, pisanje; popoldne: stražna služba. Petek dopoldne: stražna služba; popoldne: vaje z baterijskimi topovi, pouk v topničarstvu. Sobota dopoldne: pouk v službovanju, branje vojnih člankov; popoldne: čiščenje obleke, vojašnice, itd. Nedelja dopoldne: cerkvena parada, vaje; popoldne: prosto."*²⁷

Omenjena predstavitev šolanja je zanimiva, saj je skozi takšen učni proces nedvomno šel tudi Gregor Hrovatin in tako moremo še bolje spoznati življenje v njunem skupnem polku. Slednji je pri tem prav gotovo zopet opozoril na svoje veselje do matematike, ki ga je kazal že v gimnaziji in je najbrž zelo uspešno končal šolanje v stotnijski in polkovni šoli. Posledica tega je namreč bila, da je bil Gregor s 16. oktobrom 1831 premeščen v poseben, bombardirski korpus in bil imenovan za bombardirja.²⁸

Bombardirski oddelek je bil ustanovljen leta 1786, ko je takratni tretji topniški polk vse svoje bombardirje in višje pirotehniko vključil v to novo enoto s sedežem na Dunaju. General Bernkopp je za tamkajšnje profesorje izbral tedanje vodilne strokovnjake, med katerimi je bil tudi Jurij Vega.²⁹ Kdor je hotel priti v bombardirsko šolo, je moral že prej služiti v topničarskem polku in uspešno dokončati polkovno izobraževanje. Potem so ga predstavili v bombardirsko enoto, v kateri se je eno leto pripravljaj na posebnem tečaju, po tem pa je opravljal nekakšne sprejemne izpite za bombardirsko šolo. Ta je obsegala 7 letnikov, ki so jih imenovali po različnih matematičnih predmetih (npr. 1. letnik aritmetika, 2. geometrija, 3. in 4. višja matematika). Ob poudarku na matematiki pa so si pridobivali znanje še iz topništva, situacijskega risanja, vojaške geografije, zgodovine, taktike in še nekaterih drugih predmetov, med katerimi je bil tudi francoski jezik. Teoretični del pouka je potekal v zimskih mesecih, od maja do konca oktobra pa so imeli praktične vaje. Tako nam je šolanje v bombardirski šoli opisal Komatar v svojem prispevku. Tudi Andrej Čehovin je bil namreč 11. aprila 1835 imenovan za bombardirja in bil dodeljen bombardirskemu oddelku.³⁰

Gregor Hrovatin se je po podatkih iz personalne mape šolal pri bombardirjih od leta 1831 do leta 1835 in je zaključil višjo matematiko,³¹ iz česar bi lahko razbrali, da je končal prve štiri letnike bombardirske šole. Vendar pa je pri enoti ostal tudi nadaljnja leta, vse do leta 1848. V tem času je napredoval in bil 21. junija 1838 imenovan za ognji-

21 SŠM, *Inventus Caesareo-regii Gymnasii* 1822.

22 Prav tam, anno scholastico 1824, str. 22.

23 Prav tam, anno scholastico 1827, str. 7.

24 Naslov je vzet iz Prešernove pesmi: Soldaška. Glej: http://www.preseren.net/slo/3_poezije/12_soldaska.asp (zapis z dne 23. 10. 2009).

25 Nemški zapis se dobesedno glasi: *"Alten 4. Feldartillerie regiment"*. ÖStA/KA, Qual. Krobotin, karton 1574, fol. 2.

26 Komatar, *Donesek k životopisu Andreja barona Čehovina*, str. 4.

27 Prav tam.

28 ÖStA/KA, Qual. Krobotin, karton 1574, fol. 2.

29 Južnič, *Vega v uniformi*, str. 114.

30 Komatar, *Donesek k životopisu Andreja barona Čehovina*, str. 5.

31 ÖStA/KA, Qual. Krobotin, karton 1574, fol. 1.

čarja (Feuerwerker),³² 1. aprila 1846 pa za nadognjičarja (Oberfeuerwerker).³³

"V boj krvavi": viharna leta 1848–1849

Leto 1848 je bilo revolucionarno leto oziroma leto t. i. pomladi narodov, ko so politična, socialna in narodna vrenja pretresala države. Marčna revolucija na Dunaju je klicala k spremembam in zahtevala ustavo, hkrati pa prisilila dotlej mogočnega kneza Klemensa Wenzla von Metternicha, da je odstopil s svojega položaja in pobegnil v tujino. Istega leta je odstopil tudi cesar Ferdinand I., na njegovo mesto pa je v decembru 1848 prišel novi cesar Franc Jožef. Ob vseh teh spremembah je državo pretresal še poskus Ogrske, da se odcepi in ustanovi lastno državo. Čas notranjih težav avstrijskega imperija pa je bil ugoden tudi za zunanje nasprotnike, ki so imeli svoje zahteve. V prvi vrsti so nastale razmere skušali izkoristiti na Apeninskem polotoku, kjer so piemontske čete v želji, da bi uresničile svoje sanje o združenju Italiji, vdrle v Lombardijo, ki je bila v avstrijski posesti. Dne 23. marca 1848 je kralj Albert napovedal Avstriji vojno, uprla pa so se tudi nekatera italijanska mesta pod avstrijsko oblastjo. Avstrijska vojska se je tako morala bojevati na dveh frontah, na Ogrskem in na Apeninskem polotoku, istočasno pa tudi miriti napete razmere v ostalih predelih monarhije.

Ti viharni časi so vidno zarezali tudi v življenje Gregorja Hrovatina. Dne 26. junija 1848 je bil povišan v poročnika (Leutnant) in obenem premeščen k 3. poljskemu topniškemu polku. 31. oktobra tega leta se je kot poveljnik municijske podporne rezerve udeležil zavzetja oz. pokoritve Dunaja, vendar ni sodeloval v spopadih. Zato pa je že v naslednjem letu kot poročnik in poveljnik šestfundne pehotne baterije št. 31, v sestavi korpusa podmaršala (F.M. Lt.) von Voglschena, sodeloval v bojih na Ogrskem. Dne 22. aprila 1849 je doživel ognjeni krst v bojih pri Prešovu (Eperjesu/Eperies).³⁴ Kasneje se je bojeval v sestavi brigade Benedek in sodeloval še v naslednjih spopadih:

- 23. junija pri zavetju mesta Győr/Raab³⁵
- 2. in 11. julija pa v bojih pri Komáromu (Komorn)³⁶

V spopadih pri Komáromu se je poročnik Gregor Hrovatin še posebej izkazal. V njegovo personalno mapo so o tem med drugim zapisali: "*Zadnji omenjeni dan* (11. julija, op. a.) *je bistveno*

prispeval k temu, da je popolno uspel napad konjenice, s tem da je samoiniciativno pomaknil svojo baterijo naprej in na desnem krilu pravočasno napadel sovražnikovo baterijo. Za zelo preudarno in odločno vedenje v prej omenjenih spopadih in bitkah je bil z najvišjim poveljem z dne 21. avgusta 1849 odlikovan z redom železne krone 3. razreda z vojno dekoracijo."³⁷

S 1. avgustom 1849 je bil Gregor Hrovatin povišan v nadporočnika. Prav avgusta pa je bilo na ogrskem bojišču zelo vroče. Kot nadporočnik in poveljnik baterije je Hrovatin, še vedno v sestavi brigade Benedek, sodeloval v naslednjih spopadih:³⁸

- 3., 4. in 5. avgusta pri Uy Szegedu (Ui Szege-din)³⁹
- 5. avgusta pri kraju Szöreg⁴⁰
- 9. avgusta pri Ortisoari (Orczyfalv/Orzydorf);⁴¹ kot pomoč še v bojih pri Temišvaru (Timișoara/Temeswar)⁴²
- 15. avgusta v topniških bojih pri Lugoju (Lugosch/Lugos)⁴³
- 17. avgusta pri zaplembi sovražnega trena pri kraju Birkis
- 23. avgusta v spopadih pri kraju Mehadia.⁴⁴

Dne 21. oktobra 1849 je mladi cesar Franc Jožef I. uvedel vojni križ za zasluge (Militär-Verdienstkreuz), s katerim je želel za izjemne zasluge v miru in vojni odlikovati častnike.⁴⁵ S tem novoustanovljenim redom in z vojno dekoracijo je bil – zaradi prej omenjenih udeležb v bojih – z najvišjim ukazom dne 8. decembra 1849 odlikovan tudi nadporočnik Gregor Hrovatin.⁴⁶

Nadaljnja vojaška služba in nove vojne

Po koncu vojne na Ogrskem je Hrovatin službo nadporočnika opravljal v 3. topniškem polku vse do 1. avgusta 1854, ko je bil povišan v stotnika 2. razreda in dodeljen 11. poljskemu topniškemu polku. Kot stotnik 2. razreda je deloval naslednja tri leta, 1. oktobra 1857 pa je napredoval med stotnike 1. razreda. S tem činom je dočakal novo vojno vihro, ki se je leta 1859 razplamtela na italijanskem polotoku. Bojev se je Hrovatin udeležil kot povelj-

37 ÖStA/KA, Qual. Krobotin, karton 1574, fol. 4.

38 Prav tam.

39 Kraj na Madžarskem.

40 Szöreg – kraj na Madžarskem, danes del mesta Szegeda.

41 Mesto, ki danes leži v Romuniji, 30 km severovzhodno od Temišvara.

42 Mesto v Romuniji.

43 Kraj v Romuniji.

44 Kraj v današnji Romuniji.

45 Podrobneje o tem redu in kasnejši uvedbi še dveh stopenj (skupno je torej imel 3. stopnje!) glej: <http://www.gwpda.org/medals/austmedl/austria.html> (zapis z dne 26. 10. 2009).

46 "Für die vorstehenden Affären mit dem Militär Verdienstkreuze KD, ausgezeichnet ./. Allerhöchstes Befehlschreiben vom 8. Dezember 1849." ÖStA/KA, Qual. Krobotin, karton 1574, fol. 4.

32 Ognjičar (nem. Feuerwerker) je bil podčastniški čin pri topništvu in je bil primerljiv z naredniškim činom pri pehoti.

33 ÖStA/KA, Qual. Krobotin, karton 1574, fol. 2.

34 Danes drugo največje mesto na vzhodnem Slovaškem.

35 Mesto na severozahodnem delu današnje Madžarske.

36 Kraj v severnem delu današnje Madžarske. Znan po tamkajšnji trdnjavi in bojih, ki so se ob njej odvijali ob poskusu madžarske odcepitve od Avstrije v l. 1848–1849.

Wiener Zeitung.

N° 200.

Freitag den 19. August

1859.

Inhalt.

Ämtlicher Theil.
 Richtämlicher Theil. Zur Tagesgeschichte.
 Oesterreich. Wien. Feiernachrichten.
 Kronländer. Aus Steiermark. Das Grundbesitzungs-Geschäft in Eichenbürgen. Brieffortschreibung aus Linz.
 Deutschland. Danzig. Neue Kolonisten nach Russland. — Altenburg. Die Militär-Entsehung wieder aufgelöst.
 Frankreich. Paris. Illumination. Bouleoard des Marsfeldes.
 Großbritannien. London. Ausflug der Königin. Russische Schiffe.
 Russland. St. Peter sburg. Die Insel Kaschalin. Das Moskau-er Hindelhaus. Sterblichkeit unter den vorjährigen Hindelkindern.
 Gerichtöverhandlung vor dem k. k. Landesgerichte in Wien wegen des Verbrechens des meuchlerischen Mordmordes.
 Wissenschaft, Kunst und öffentliches Leben. Lebensbilder aus den Anfängen der Kaiserin Königin Maria Theresia und Friedrichs II. von Preußen. (Fortsetzung.) Della industria nel docto di Modena.
 Vermischte Nachrichten.
 Nachtrag.

Ämtlicher Theil.

Armee-Befehl Nr. 44.

In Anerkennung der hervorragenden Leistungen in der Schlacht bei Solferino und den letzten vorhergegangenen Gefechten verleihe Ich:

das Kommandeur-Kreuz **Alfons Leopold-Ordens**:

den Feldmarschall-Lieutenant: Alexander Grafen **Mensdorff-Pouilly**, und Ludwig Freiherrn von **Sztankowicz**, letzterem für Magenta;

Alfons Orden der eisernen Krone zweiter Klasse:

den Feldmarschall-Lieutenant: Wilhelm Grafen **Montenuovo**, Leopold Grafen **Sternberg**, Adolph Ritter von **Kang** und Moriz Grafen **Pálffy ab Erdöd**;

den General-Major: Wilhelm Prinzen zu **Schleswig-Holstein-Glücksburg**, Jasslo Grafen **Festetics de Tolna**, Johann Grafen **Guhn**, Anton **Wils**, Friedrich Freiherrn von **Packen**, Hannibal Freiherrn von **Vuchner**, Anton **Scudier** und Adolph Freiherrn von **Schmidburg**;

den Obersten: **Odeon Hadó de Sz. nt-Mártony**, des Genie-Stabes, für dessen Leistungen seit Beginn des Feldzuges und **Joseph Minagelstein**, des General-Quartiermeister-Stabes;

das Ritterkreuz **Alfons Leopold-Ordens** verleihe Ich:

den Feldmarschall-Lieutenant: Friedrich Freiherrn von **Blomberg**, Franz Grafen **Folliot de Grenneville** und Anton **Schwartzel**;

den General-Major: Ernst **Hartung**, Johann Grafen **Castiglione**, Alexander Freiherrn von **Koller**, Johann Edlen von **Fehlmaner**, Friedrich von **Brandenstein**, Ferdinand Ritter von **Wassil**, Prosper von **Docteur**, als Kommandanten des Infanterie-Regiments Graf **Rinsky Nr. 47**;

den Obersten:
 Adolph Ritter von **Schönsfeld**, des Adjutanten-Korps,
 Karl **Möring**, des Genie-Stabes,
 Otho Ritter von **Kriemantl**, und Karl **Drechsler**, beide vom General-Quartiermeister-Stabe,

Johann von **Trentinaglia**, des Infanterie-Regiments Freiherr von **Bernhardt Nr. 16**,
 Karl **Schulz**, Kommandanten und Gustav **Prinzen zu Sachsen-Weimar-Eisenach**, zweiten Obersten des Infanterie-Regiments Freiherr von **Reischach Nr. 21**,
 Victor Altgrafen **Leiningen**, des Infanterie-Regiments Erzherzog **Franz Ferdinand d'Este Nr. 32**,
 Alexander **Venedel**, des Infanterie-Regiments Prinz **Regent von Preußen Nr. 34**,
 Emerich von **Fleischhauer**, des Infanterie-Regiments Erzherzog **Leopold Nr. 33**,
 Alois Grafen **Pötting et Perffy**, des Infanterie-Regiments Freiherr von **Zobel Nr. 61**, als Interims-Kommandanten des Infanterie-Regiments **Dom Miguel Nr. 39**,
 Moriz **Berner**, des Artillerie-Stabes und **Ferdinand Kriz**, vom Adjutanten-Korps, dem Lehrgenannten für seine Leistungen seit Beginn des Feldzuges;
 den Oberstlieutenants:
 Karl **Lesche**, des Infanterie-Regiments Erzherzog **Ludwig Nr. 8**,
 Johann Freiherrn **Fröblich von Sallongé**, des Infanterie-Regiments Freiherr von **Reischach Nr. 21**,
 Karl **Steiger von Münzingen**, des **Alfons Namen** führenden **Tiroler Jäger-Regiments** und **Joseph Kuffenig von Zvenich**, des Genie-Stabes;
 den Majors:
 Karl Freiherrn von **Zena**, des Infanterie-Regiments Freiherr von **Prohaska Nr. 7**,
 Franz Ritter von **Siller**, des **Alfons Namen** führenden **Tiroler Jäger-Regiments**,
 Karl **Winterstein**, des Feld-Artillerie-Regiments von **Pranttem Nr. 8**,
 Karl von **Maignone**, des General-Quartiermeister-Stabes, und
 Karl **Wienert**, des Adjutanten-Korps;
 den Hauptleuten:
 Gregor **Krobatin**, des Feld-Artillerie-Regiments Ritter von **Fitz Nr. 11** und
 Christian Ritter von **Appel**, des General-Quartiermeister-Stabes;

Alfons Orden der eisernen Krone dritter Klasse verleihe Ich:

den General-Major:
 Robert Freiherrn von **Blumencron**, Karl **Nisgen von Nis** und Adolph Freiherrn von **Wimpffen zu Wollberg**;

den Obersten:
 Otho Freiherrn von **Prochaska**, des Infanterie-Regiments Graf **Rinsky Nr. 47**,
 Ferdinand **Lindner**, des Infanterie-Regiments Erzherzog **Ludwig Nr. 8**,
 Basil **Volovina**, des Infanterie-Regiments Kronprinz Erzherzog **Ludolph Nr. 19**,
 Heinrich **Schröder**, des Infanterie-Regiments Erzherzog **Rainer Nr. 59**,
 Friedrich **Franz**, des Gradiskaner-Gränz-Infanterie-Regiments **Nr. 8**,
 Karl **Creel**, des 21. Feld-Jäger-Bataillons,
 Adolph von **Mengen**, des Ulanen-Regiments Graf **Civalsart Nr. 1**, und
 Johann **Wagner**, des General-Quartiermeister-Stabes;
 den Oberstlieutenants:
 Friedrich **Grobois**, des Infanterie-Regiments Erzherzog **Franz Karl Nr. 52**,

Michael Freiherrn von **Augustin**, des Infanterie-Regiments **Erzherzog Leopold Nr. 53**,
 Stephan **Mestrovic**, des **Diochaner Grenz-Infanterie-Regiments Nr. 2**,
 Emanuel **Knezevic**, des **Oguliner Grenz-Infanterie-Regiments Nr. 3**,
 Heinrich **Neuinger**, des 9. Feld-Jäger-Bataillons,
 Johann Ritter von **Cloert**, des Feld-Artillerie-Regiments **Ritter von Fitz Nr. 11**,
 Adolph **Gatty**, des General-Quartiermeister-Stabes, und
 Hermann **Edlen von Neubauer**, des Adjutanten-Korps;

den Majors:
 Georg **Drasnovic**, des **Alfons Namen** führenden Infanterie-Regiments **Nr. 1**,
 Joseph **Heller**, des Infanterie-Regiments **Kronprinz Albert von Sachsen Nr. 11**,
 Anton Freiherrn von **Wayer**, des Infanterie-Regiments **Kronprinz Erzherzog Rudolph Nr. 19**,
 Joseph **Zutter von Udelren**, des Infanterie-Regiments Freiherr von **Reischach Nr. 21**,
 Norbert Freiherrn von **Paugwitz**, des Infanterie-Regiments **König der Belgier Nr. 27**,
 Alexander **Hummer**, **Daniel Vah de Diab Baralsha** und Georg **Zyrbu**, alle drei vom Infanterie-Regimente Freiherr von **Culoz Nr. 31**,
 Emanuel Freiherrn von **Gruniger**, des Infanterie-Regiments **Graf Khevenhüller Nr. 35**,
 Eduard von **Udvárnohn**, des Infanterie-Regiments Erzherzog **Ernst Nr. 48**,
 Joseph **Pauer**, des Infanterie-Regiments **Freiherr von Hess Nr. 49**,
 David **Ure de Margina**, des Infanterie-Regiments Erzherzog **Franz Karl Nr. 52**,
 Gustav **König**, des Infanterie-Regiments Erzherzog **Leopold Nr. 53**,
 Bruno Freiherrn von **Montluisant** und Friedrich von **Schwab**, des **Alfons Namen** führenden **Tiroler-Jäger-Regiments**,
 Hugo Grafen **Bernstorff**, des 4. Feld-Jäger-Bataillons,
 Karl **Loschan**, Johann **Barcis** Edlen von **Barnhelm** und Karl **Schindler**, des Artillerie-Stabes,
 Julius von **Polja**, des Genie-Stabes,
 Wenzel Freiherrn von **Enis**, des Adjutanten-Korps,
 Karl **Pavel**, Franz **Littrow** und August **Neuber**, des General-Quartiermeister-Stabes;

den Hauptleuten:
 Anton **Wodiczka**, des **Alfons Namen** führenden Infanterie-Regiments **Nr. 1**,
 Karl von **Dschamyr**, des Infanterie-Regiments Erzherzog **Karl Nr. 3**,
 Wilhelm **Woschilka**, des Infanterie-Regiments **Freiherr von Prohaska Nr. 7**,
 Ludwig **Tausch**, des Infanterie-Regiments Erzherzog **Ludwig Nr. 8**,
 Anton **Steiger** und Ignaz **Seewald**, beide vom Infanterie-Regimente **Kronprinz Albert von Sachsen Nr. 11**,
 Paul **Dudic**, Moriz **Pürcker von Vürkheim**, des Infanterie-Regiments **Freiherr von Bernhardt Nr. 16**,
 Laurenz **Jaremba** und **Kerdinand Heller**, beide des Infanterie-Regiments **Freiherr von Reischach Nr. 21**,
 Joseph **Edlen von Sabatowicz** und Joseph **Brunna**,

nik konjeniške baterije št. II/XI v sestavi brigade Greschke, ki je bila del 11. korpusa avstrijske armade. V strahoviti bitki pri Solferinu, 24. junija 1859, se je zelo izkazal in bil 18. avgusta 1859 za "izvrstno vojskovanje v tej bitki" odlikovan z najvišjo odločbo z viteškim križem Leopoldovega reda z vojno dekoracijo.⁴⁷ O tem odlikovanju Hrovatina je že 19. avgusta poročal tudi *Wiener Zeitung*.⁴⁸

Po koncu vojne je Hrovatin kot stotnik 1. razreda še nadalje služboval v 11. topniškem polku. Naslednje napredovanje je sledilo šele 21. marca 1864, ko je bil povišan v majorja in premeščen v 5. poljski topniški polk. Toda tam je služboval le dobro leto dni, 19. aprila 1865 je namreč že nastopil službo pri vojaškem artilerijskem poveljstvu št. 4. Vnovično hrumenje vojne, tokrat prusko-avstrijske, je leta 1866 dočkal v avstrijski utrdbi v Terezínu (Theresienstadt). V personalni mapi so o Hrovatinovih tamkajšnjih aktivnostih med drugim zapisali: "V svojem delovnem okolišu je razvil odlično in neutrudno delovanje, ki ga je spremljal najboljši možni uspeh. Za te dosežke ga poveljstvo utrdbе (Festungs Commando) predlaga za najvišje priznanje."⁴⁹ V topniškem poveljstvu št. 4 (Zeugs – Artillerie Kommando Nr. 4)⁵⁰ je služboval tudi še po končani vojni, vse do 30. junija 1871, ko je v Terezínu prevzel poveljstvo v poveljstvu tamkajšnjega skladišča topničarskega orožja (Commandatur Artillerie-Zeugs-Depot).⁵¹

47 "Für hervorragende Leistung in dieser Schlacht mit dem Ritterkreuz des Leopold Ordens / KD / Ausgezeichnet. /: Allerhöchste Entschliebung vom 18. August 1859:/" ÖStA/KA, Qual. Krobotin, karton 1574, fol. 4.

48 Wiener Zeitung, 19. 8. 1859.

49 Prav tam.

50 Prevajanje nemških vojaških terminoloških izrazov je izredno nevhvaležna naloga. Andrej Komel pl. Sočebčan v svojih vojaških priročnikih in gramatiki o topništvu piše zelo na kratko in ne obravnava tovrstnih izrazov. Zanimivi pa so prevodi v tedanjem slovenskem časopisu. *Kmetijske in rokodelske novice* iz l. 1864, letnik 22 so tako zapisale: "Razglas-Pri c. k. bojnotopijskem vodstvu (Zeugs-Artillerie - Kommando) štev. 10 v Kamniku bo 26- dan septembra 1864 ob 10. uri dopoldne ustmena dražba /.../". V resnici gre v tem primeru najbrž za poveljstvo tehnične enote topništva. Te so bile razporejene po vsej monarhiji in so skrbele za vzdrževanje in popravila topov in artilerijske opreme. Omenjeni časopis je dosegljiv na: www.dlib.si (zapis z dne 8. 11. 2009)

51 Časopisi nam ponujajo več različic prevodov. Tako so *Kmetijske in rokodelske novice*, l. 1891, letnik 49, zapisale: "Tisti obrtniki, ki izdelujejo stole, lahko brezplačno dobodo vzorce novih stol ter tudi njih na-riske pri artilerijskem opravnem skladišču na Dunaji (Artillerie-Zeugs-Depot, Wien)." Časopis *Štajerc* je l. 1903 zapisal, da: "se imajo pošilati od strank c. in kr. artilerijskemu depotu za bojne priprave (k.u. k. Artillerie-Zeugs-Depot in Graz)." Repertoriji za Kranjsko in Štajersko pa nam na zastavljeno vprašanje najbrž podajajo še najbolj relevanten prevod. V Ljubljani je obstajala podružnica takšnega skladišča (Artilleriezeugsfilialdepot), kar so v priročniku prevedli kot: "podružno skladišče topničarskega orožja". Omenjeni prevod sem zato tudi uporabil v tekstu. V resnici pa je, če povzamemo podatke po knjigi *Die bewaffnete Macht*, tudi v tem primeru šlo za nekakšno delavnico. Sprva so v njih tudi izdelovali oborožitve, pozneje

Službene ocene

Vojaške oblasti so želele imeti dober vpogled v sposobnosti in znanja svojih častnikov. V ta namen so že v 18. stoletju pričeli voditi poročila o svojih aktivnih častnikih. Tovrstna popolnoma ohranjena letna poročila oz. *Conduiteslisten*, ki jih hranijo v Vojnem arhivu na Dunaju, segajo v leto 1824. V njih so vodili osebne podatke častnikov, versko pripadnost, zdravstveno in premoženjsko stanje, njihove vojaške sposobnosti in znanja, premestitve in povišanja ter značajske ocene. Z vojaškimi reformami 1868 so vojaške oblasti dotodanje *Conduiteslisten* zamenjale s *Qualifikationslisten*, ki so bila še bolj podrobna letna poročila o posameznem častniku. Tako so vsi častniki habsburške armade imeli nekakšne personalne mape, v katerih so vsako leto ocenjevali njihovo delo, znanja, karakterne značilnosti in primernost za nadaljnjo službo oz. morebitna povišanja.

Iz takšne personalne mape je med drugim razvidno tudi, kako so nadrejeni ocenjevali Gregorja Hrovatina. Tule predstavljamo zgolj ocene iz Hrovatinove *Qualifikationsliste*, personalne mape, ki so jo pričeli voditi ob koncu njegove vojaške kariere. Iz tega razloga je razumljivo, da so o njegovi sposobnosti za vojaško službo menili, da ni več primeren za službo na bojnem polju, da pa je na svojem sedanjem mestu še zelo zmožen opravljati zaupane mu naloge. V njegovi zdravstveni oceni še stoji, da je bil takrat zdrav ter da je bil težke in močne postave.

V rubriki o znanju jezikov so za Hrovatina zapisali, da tekoče govori in piše nemško in slovensko oz. kranjsko ("*krainerisch*"), da pa zna še malo latinsko, italijansko in češko. Zapisali so še, da je v nemškem in slovenskem jeziku dober stilist.

Službene ocene navajajo, da je bil v vojaški službi do nadrejenih odkrit, zelo dostojen ter skromen in nezahteven, do podrejenih pa strog, prevladujoč in pravičen. Posebej so izpostavili, da je znal energično vpeljevati pravila in jih tudi obdržati ter da je znal dobro vplivati na podrejene. Iz tega razloga je užival zaupanje častnikov in zvestobo moštva. Izven službe pa je bil Gregor "*zanesljiv kamerad, spoštovan štabni častnik, ki je rad živel družabno življenje, iskal boljše družbe in je znal ravnati z ljudmi.*" V končnem mnenju so zato zapisali še, da si "*ta nad vse pogumni štabni oficir*" vsekakor zasluži povišanje v titularni čin podpolkovnika.⁵²

predvsem strelivo. Kasneje so prevzeli skrb nad hrambo in vzdrževanjem topništva. Glej: Die Habsburgermonarchie : 1848-1918. Band 5, *Die bewaffnete Macht*, str. 441-442; 447.

52 ÖStA/KA, Qual. Krobotin, karton 1574, str. 6.

Tu je potrebno omeniti, da so takšne ocene tipične formulacije, ki jih najdemo v personalnih mapah mnogih častnikov. Nadrejeni so v veliki večini pač uporabljali formule, saj je bilo takšnega pisanja veliko. Pri tem pa je potrebno posebej opozoriti, da je ob prebiranju takšnih ocen potrebna velika previdnost. Sčasoma so ocene namreč vse bolj spominjale na herojske opise nadvse sposobnih častnikov, kar pa seveda ne drži. Šlo je torej za, kot je zapisal Istvan Deák v svoji odlični razpravi o avstrijskem častniškem zboru, t. i. "inflacijo hvaljenja" in zato je pravi vpogled v te "nadvse laskave" ocene mogoče prebrati le med vrsticami. Tako lahko ugotovimo, da je npr. ocena "primeren" ali "dobro" v resnici pomenila bolj grajo kot kaj drugega. Pomenilo je namreč, da je ocenjeni častnik le zadovoljivo sposoben za ocenjene naloge in na podlagi takšne ocene ni mogel gojiti kakšnih pretirano velikih upov npr. za povišanje. Za to bi namreč moral biti ocenjen kot "nadvse primeren".⁵³

Omenjene ocene in priporočila o povišanju Hrovatina v podpolkovnika so se izpolnile šele ob njegovem odhodu v pokoj. Dne 1. decembra 1872 je Gregor Hrovatin, po 49 letih, enem mesecu in 15 dneh aktivne vojaške službe, stopil v zasluženi pokoj.⁵⁴

Ob upokojitvi častnikov je postalo nekako samo-umevno, da so častniku "ad honorem" podelili višji titularni čin od tistega, ki ga je opravljal v aktivni vojaški službi.⁵⁵ Tudi Gregor Hrovatin je bil tako upokojen s činom titularnega podpolkovnika (Oberstleutnant).

Njegova napredovanja v vojski lahko prikazemo takole:

4. poljski topniški polk:

- od 16. 10. 1827–20. 5. 1828 podtopničar (Unterkanonier)
- 21. 5. 1828–15. 10. 1831 topničar (Kanonier)

Bombardirski korpus (Bombardier- Corps):

- 16. 10. 1831–20. 6. 1838 bombardir (Bombardier)
- 21. 6. 1838–31. 3. 1846 ognjičar (Feuerwerker)
- 1. 4. 1846–25. 6. 1848 nadognjičar (Oberfeuerwerker)

3. poljski topniški polk:

- 26. junij 1848–31. 7. 1849 poročnik (Leutnant)
- 1. avgust 1849 – 31. 7. 1854 nadporočnik (Oberleutnant)

11. poljski topniški polk:

- 1. 8. 1854–30. 9. 1857 stotnik 2. razreda (Hauptmann 2.Cl.)

- 1. 10. 1857–20. 3. 1864 stotnik 1. razreda (Hauptmann 1. Cl.)

5. poljski topniški polk:

- 21. 3. 1864–18. 4. 1865 major (Major)

Vojaško artilerijsko poveljstvo št. 4 (Zeugs-Artillerie Kommando Nr. 4):

- 19. 4. 1865–30. 6. 1871 major

Poveljstvo vojaškega topničarskega orožja (Commandatur Artillerie-Zeugs-Depot) v Theresienstadtu (Terezinu):

- 1. 7. 1871–31. 11. 1872 major

1. 12. 1872 upokojen s titularnim činom podpolkovnika

Hrovatinova družina in povišanje v viteški stan

Cesarica Marija Terezija je ob začetku vladanja ugotovila, da je potrebno v monarhiji ustanoviti novo elito – vojaško plemstvo. Tega naj bi sestavljali predvsem aktivni in sposobni častniki habsburške vojske. Leta 1757 je tako bila izdana uredba, ki je določala, da lahko za povišanje v plemstvo zaprosi častnik po tridesetih letih častno opravljane vojaške službe. Leta 1810 so to uredbo rahlo modificirali in ji dodali še, da je častnik moral v tem času služiti tudi na bojnem polju (mit dem Degen in der Linie).⁵⁶ Seveda pa vsem častnikom ni bilo potrebno čakati dolgih trideset let, saj so plemiški naziv lahko dosegli tudi že prej. Do povišanja v plemstvo so bili namreč upravičeni tudi vsi tisti, ki so se posebej izkazali na bojiščih in so za to prejeli višja vojaška odlikovanja (red Marije Terezije, višje stopnje Leopoldovega reda, reda svetega Štefana ali red železne krone).⁵⁷ Ker je bil Hrovatin v vojski dlje kot 40 let in ker je bil nosilec tako visokih odlikovanj, kot sta viteški križ Leopoldovega reda z vojno dekoracijo in red železne krone 3. razreda, je torej imel vso pravico, da zaprosi za povišanje v nižje plemstvo. Povišanje namreč ni bilo čisto samoumevno, temveč je bilo za uveljavljanje takšnih pravic potrebno vložiti posebno prošnjo, naslovljeno na cesarja. Prošnji je prosilec moral priložiti še različna dokazila in ob tem plačati tudi takso, kar pa je povzročilo precej stroškov. Gregor Hrovatin za to povišanje ni nikoli sam zaprosil. Preminil je 24. junija 1875 in bil pokopan v Terezinu (Theresienstadt).⁵⁸

⁵⁶ Frank-Döfering, *Adelslexikon*, str. 642.

⁵⁷ Deák, *Beyond Nationalism*, str. 159.

⁵⁸ *Dienstbeschreibung Gregor Kroatin*. ÖstA/AVA, Adelsakt Alexander Kroatin, Kriegsminister, fasc. 43. Obsežna dokumentacija glede povišanja v viteški stan je paginirana. Omenjeni podatki se nahajajo na str. 49.

⁵³ O tej inflaciji hvaljenja in previdnosti pri prebiranju ocen v personalnih mapah, podrobneje glej: Deák, *Beyond Nationalism*, str. 20–21.

⁵⁴ ÖStA/KA, Qual. Kroatin, karton 1574, str. 6.

⁵⁵ Deák, *Beyond Nationalism*, str. 151.

Grb, ki ga je družina leta 1881 prejela na podlagi Gregorjevih zaslug ob povišanju v viteški stan (ÖStA, AVA, Adelsakt Alexander Krobotin, Kriegsminister, fasc. 43, str. 46).

Po njegovi smrti je sin Alexander, takrat že stotnik in slušatelj na terezijanski vojaški akademiji, v imenu vseh Gregorjevih otrok naslovil na cesarja prošnjo za podelitev nižjega plemstva in se v njej skliceval na očetove zasluge. Ob tem je tudi zapisal, da oče tega ni mogel sam storiti, ker ni imel dovolj finančnih sredstev (*wegen Geldmangels*).⁵⁹ Iz prošnje pa izhaja še nekaj zanimivih podatkov, ki niso strogo vezani na očetovo vojaško službo, nam pa na kratko osvetlijo njegovo zasebno življenje in predstavijo njegovo družino. Tako izvemo, da se je Gregor Hrovatin še kot ognjičar 24. maja 1841 poročil s hčerko častnika, Theresio Herzmann. V zakonu so se jima rodili naslednji otroci: 18. februarja 1842 hčerka Maria, 19. marca 1844 sin Friedrich, 12.

septembra 1849 sin Alexander in 30. novembra 1856 še hčerka Johanna. Gregorjeva žena Theresia je umrla 8. aprila 1870.⁶⁰

Sin Alexander je s prošnjo in sklicevanjem na očetove zasluge uspel in dosegel, da je bila aprila 1881 podpisana cesarska diploma, s katero je bila vsa Gregorjeva družina (torej vsi otroci!) 10. junija 1881 povišana v viteški stan. S tem so se družini odprla vrata v višje sloje takratne družbe.

Prav je, da ob koncu prispevka vsaj na kratko predstavim tudi viteški grb Gregorjeve družine: razcepljen; v desnem zlatem polju črn, v desno obrnjen pokončen lev z gorečo granato v dvignjeni desnici; levo modro polje deljeno z zlato prečko, zgoraj zlati šestkraki zvezdi, spodaj zlati liliji. Nad ščitom dva

⁵⁹ ÖStA/ AVA, Adelsakt Alexander Krobotin, Kriegsminister, str. 58.

⁶⁰ *Euer Majestät! V: ÖStA, AVA, Adelsakt Alexander Krobotin, Kriegsminister. str. 64A–65.*

kronana turnirska šlema s črno-zlatim in modro-zlatim pregrinjalom; iz leve krone raste v levo obrnjen črn lev z gorečo granato v levici, iz desne krone rasteta zaprti, zlato-modro deljeni orlovi perutnici.⁶¹

Zlato-črna barvna kombinacija na prvem polju bi lahko nakazovala na službo in zvestobo cesarstvu, saj sta bili zlata in črna barvi državne zastave. Podrobneje pa nam je pomen barv predstavil Michael Göbl v svoji razpravi *Wappensymbolik* (Simbolika grbov). V njej je o zlati barvi med drugim zapisal, da ta v grboslovju kot simbol sonca pooseblja lastnosti, kot so zvestoba, pravičnost, dobrodelnost, zmernost, dobrot... Kot najbolj zlahtna kovina pa seveda predstavlja tudi dostojanstvo in blišč. Črna barva se v grboslovju pojavlja le redko, a naj bi ponazarjala noč, temo, a med drugim lahko predstavlja tudi splošno nevarnost. Iz tega bi torej sklepali, da je Gregor Hrovatin v nevarnostih (bitke!) izkazal in dokazal svojo pripadnost in zvestobo cesarju.

V omenjeni razpravi najdemo tudi razlago za liliji in zvezdi. Na splošno velja, da zlate zvezde v grbu predstavljajo sinove, srebrne zvezde pa hčere. Slednje so pogosto namesto kot zvezde predstavljene tudi kot lilije. Nadvse zanimivo je, da je Göbl pri tem kot primer uporabil prav Hrovatinov grb, v katerem sta njegova sinova ponazorjena kot zvezdi, njegovi hčeri pa kot liliji.

Med grboslovnimi živalmi je lev najbolj pogosto zastopan, in sicer kot znak na ščitu ali pa okras na šlemu. Pogosto je prisoten v heraldiki vojaških oseb 19. stoletja, posebej še, ker so levje lastnosti, kot so moč, pogum, hrabrost, velikodušnost, prav tako bile pričakovane odlike častnikov. S temi živalskimi bitji so se lahko poistovetili in se primerno predstavili v svojih grbih. Lev je bil predstavljen v različnih položajih in z različnimi dodatki. Za poudarjanje določenega tipa so mu namreč lahko dodajali v prednji taci kakšen značilen predmet, kot so na primer sablja ali meč, kopje, zastava ali goreča granata. To se jasno vidi tudi v Hrovatinovem grbu. V njem, kot je zapisal Göbl, "igra zravnani lev le posredniško vlogo, kajti nosi glavni simbol, gorečo granato, s katerim simbolizira imetnikovo pripadnost topništvu."⁶²

Alexander von Kroatina je leta 1915, ob povišanju v baronski stan, v svojem baronskem grbu ohranil družinskega, ki pa je bil še izboljššan. Tako se je nad ščitom lesketala krona s sedmimi roglji, ki je znak baronstva.

Sklep

Gregor Hrovatin je iz preprostega kranjskega vojaka s svojo predanostjo in sposobnostjo uspel doseči relativno visok čin v cesarski armadi in tako v grobem nekako potrdil Napoleonov rek, da vsak vojak nosi v svoji torbi maršalsko palico. Hrovatin sicer ni bil povišan v maršala, je pa zaradi svojih zaslug na bojiščih svojim otrokom omogočil, da so bili povzdignjeni v plemiške vrste in njegov sin Alexander je kasneje uspel poseči po najvišjih položajih v takratni monarhiji. A njegova uspešnost spada že v drugo zgodbo. Tu sem namreč želel le na kratko predstaviti in odstreti tančico z življenjske poti njegovega očeta, doslej nepoznanega častnika Gregorja Hrovatina – še enega izmed vojakov, ki jih je dala "dežela Kranjska" in o katerih danes še vedno tako malo vemo...

VIRI IN LITERATURA

ARHIVSKI VIRI

NŠAL – Nadškofijski arhiv v Ljubljani

ŽA – Župnijski arhiv Kranj-Šmartin, Rojstna matična knjiga 1780–1812.

NŠAL 572, Zapuščina F. Pokorna, Zgodovinski zapiski za Kranj-Šmartin, škatla 377, ovoj Duhovniki, str. 25.

NUK – Narodna in univerzitetna knjižnica

Ms 654, *Album Academicorum Lycei Labacensis*.

ÖSTA – Österreichisches Staatsarchiv Wien

KA – Kriegsarchiv

ÖStA/KA, Qualifikationslisten, Major Gregor Kroatina, karton 1574.

AVA – Allgemeines Verwaltungsarchiv *Dienstbeschreibung Gregor Kroatina*. Adelsakt Alexander Kroatina, Kriegsminister, fascikel 43.

Euer Majestät!, Ministerium des Innern, pr. 5. febr. 1881, Nr. 47/A. Adelsakt Alexander Kroatina, Kriegsminister.

SŠM – Slovenski šolski muzej

Iuventus Caesareo -regii Gymnasii academici Labaci e moribus et progressu in litteris censa exeunte anno scholastico 1822–1827.

ČASOPISI

Kmetijske in rokodelske novice, 1864, 1891.

Slovenec, 1912.

Štajerc, 1903.

Tedenske slike, 1914.

Wiener Zeitung, 1859.

⁶¹ Prav tam, str. 46–47.

⁶² Göbl, *Wappensymbolik des 19. Jahrhunderts*. Prispevek je dosegljiv tudi na spletu: <http://www.coresno.com/> (zapis z dne 2. 5. 2010).

LITERATURA

Ciperle, Jože: *Podoba velikega učilišča ljubljanskega: Licej v Ljubljani 1800–1848*. Ljubljana : Slovenska matica, 2001.

Deák, István: *Beyond Nationalism: A Social and Political History of the Habsburg Officer Corps, 1848–1918*. New York : Oxford University Press, 1990.

Die Habsburgermonarchie : 1848–1918. Band 5, Die bewaffnete Macht (ur. Wandruszka Adam, Urbanitsch, Peter). Wien : Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 1987.

Frank-Döfering, Peter: *Adelslexikon des österreichischen kaisertums 1804–1918*. Wien : Herder, 1989.

Göbl, Michael: Wappensymbolik des 19. Jahrhunderts am Beispiel von Wappenverleihungen an Militärpersonen. *Jahrbuch der Gesellschaft Adler*, Wien, 1987.

Južnič, Stanislav. Vega v uniformi. *Jurij Vega in njegov čas: zbornik ob 250-letnici rojstva*, Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije, 2006.

Keber, Janez. Iz zakladnice priimkov: Priimek Hrovat. *Dnevnik*, 18. novembra 2005, str. 13.

Komatar, Franc, Donesek k životopisu Andreja barona Čehovina. *Izvestja muzejskega društva za Kranjsko* 1896, str. 1–19.

Wagner, Walter: Krobotin, Alexander. *Neue Deutsche Biographie*, 13. zvezek, 1982, str. 55.

Žontar, Josip: *Zgodovina mesta Kranja*. Ljubljana : Muzejsko društvo za Slovenijo, 1939.

SPLETNI VIRI

<http://www.geocities.com/veldes1/krobotin.html> (zapis z dne 26. 8. 2009).

<http://www.geocities.com/veldes1/krobotin.html> (zapis z dne 26. 8. 2009).

http://de.wikipedia.org/wiki/Alexander_von_Krobotin (zapis z dne 26. 8. 2009).

http://www.stat.si/imena_baza_priimki.asp?ime=&priimek=Hrovatin&spol= (zapis z dne 27. 10. 2009).

<http://www.gwpda.org/medals/austmedl/austria.html> (zapis z dne 26. 10. 2009).

www.dlib.si (zapis z dne 8. 11. 2009).

http://www.preseren.net/slo/3_poezije/12_soldaska.asp (zapis z dne 23. 10. 2009).

Repertoriji za Kranjsko 1890–1910. Dosegljivi na spletu: <http://www.ff.uni-lj.si/oddelki/zgodovin/Repertoriji/repertoriji.html> (zapis z dne 8. 11. 2009).

Repertoriji za Štajersko 1890–1910. Dosegljivi na spletu: <http://www.ff.uni-lj.si/oddelki/zgodovin/Repertoriji/repertoriji.html> (zapis z dne 8. 11. 2009).

S U M M A R Y

Who was the father of the Minister of War, Alexander Krobotin?

In 1914 Tedenske slike (The Illustrated Weekly) published an article entitled Naši poveljniki v vojski (Our Commanding Officers in the Army). The article also spoke of the War Minister, Alexander von Krobotin, stating that he was of Slovenian descent and that his father was a Carniolan Slovene from Tržič in Upper Carniola. These lines caught my attention and compelled me to investigate the true identity of the minister's father and determine whether or not he was indeed a native of Tržič. Given the scarcity of internet and book sources, I consulted the materials kept in the Military Archives in Vienna and the documents contained in the Ljubljana lyceum, which finally lifted the veil over at least a fragment of the life of Gregor Hrovatin from Stražišče pri Kranju, who first pursued education in Ljubljana and then joined the armed forces. There he served as an artilleryman, rose to the rank of major and retired with the titular rank of lieutenant colonel. During his forty-nine years of military service, he took part in all wars of his time and distinguished himself in the fights Hungary in 1849 and in the battle of Solferino in 1859. Due to his merits, his children were later elevated to nobility and became the privileged members of the then society. The greatest benefit of the family's improved status was derived by his son Alexander, who became the minister of war.